

Handlingsplan for bosetting, integrering og kvalifisering i Odda kommune 2017 - 2020

Det er alltid mennesker, ikke kulturer som møtes

INNHOLD

1.	<u>FØRINGER FOR PLANEN OG OVERORDNET MÅL</u>	
	1.1 Begrepsavklaringer	3
	1.2 Nasjonale føringer	5
	1.3 Lokale føringer	5
	1.4 Overordnet mål	6
2.	<u>BOSETTING AV FLYKTNINGER</u>	6
	2.1: Bolig og boveiledning	7
	2.2: Integreringsfremmende tiltak og sosiale møteplasser	8
	2.4: Barn og unge	9
	2.4.1 Barnehager	9
	2.4.2 Skole	9
	2.4.3 Barnevern	10
	2.4.4 Barnefattigdom	10
	2.4.5 Radikalisering	11
	2.5: Helse og forebygging	11
	2.5.1 Legetjenester	11
	2.5.2 Tannhelsetjenester	12
3.	<u>NORSKOPPLÆRING OG KVALIFISERING</u>	12
	3.1 Introduksjonsprogram	12
	3.1.1 Norskopplæring	13
	3.1.2 Digitale ferdigheter	13
	3.1.3.Samfunnskunnskap	14
	3.1.4 Prøver og dokumentasjon	15
	3.1.5 Språk og arbeidspraksis	15
	3.1.6 Andre tiltak og kurs i introprogrammet	16
	3.2 Individuell plan og kartlegging	18
	3.2.1 Individuell plan	18
	3.2.2.Godkjenning av tidligere utdanning	19
	3.2.3 Realkompetansevurdering	19
	3.2.4 Karriereveiledning	20
	3.3 Flyktninger og arbeid i Odda	20
4.	<u>TILTAKSPLANER</u>	22
	4.1 Tiltak mottak og bosetting av flyktninger	22
	4.2 Tiltak opplæring og kvalifisering	23
	Litteratur	26

INNLEDNING:

OK 16 /16 i 2.mars 2016.

«Odda kommunestyre gir Driftskomiteen i oppdrag å sette ned ei arbeidsgruppe bestående av politikere og administrasjon som har flyktningekompetanse og evt. andre, eksempelvis bygg og eiendom. Målet for arbeidsgruppen må være å ha en plan for integrering klar innen budsjettbehandlingen 2017»

I planen ønsker en å peke på hva som bør være førende for integreringsarbeidet i Odda kommune for bosatte flyktinger og familiegjenforente. Det er utarbeidet en konkret handlingsdel med tiltak, oppfølging og ansvarsfordeling. Denne planen skal være et styringsredskap for politikere og være retningsgivende for arbeidet i administrasjonen.

Planen skal revideres når Ullensvang kommune etableres i 2020.

1.0 FØRINGER FOR PLANEN OG OVERORDNET MÅL

1.1 Begrepsavklaringer:

- Asylsøker

En person kalles asylsøker når han eller hun har søkt om beskyttelse (asyl) i Norge, og ikke har fått søknaden sin endelig avgjort. En person er bare asylsøker fra han eller hun har meldt seg for politiet i Norge og søkt om beskyttelse (asyl), fram til UDI (Utlendingsdirektoratet) eller UNE (Utlendingsnemda) har behandlet søknaden og fattet et endelig vedtak. Når asylsøkere har fått endelig svar på søknadene sine, kalles de ikke lenger asylsøkere. Hvis de får positivt svar på søknaden, får de oppholdstillatelse som flykting eller på humanitært grunnlag. Hvis de får endelig avslag på søknaden fra UDI eller UNE , må de reise ut av Norge.

Denne planen omhandler ikke asylsøkere.

- Flykting

En flykting er en person som fyller kravene til å få beskyttelse (asyl) i Norge. En person vil få oppholdstillatelse som flykting i Norge hvis han eller hun har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning (konvensjonsflykting). Flykting kan også være en som står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff hvis de må reise tilbake til hjemlandet. Kvoteflyktinger kalles også overføringsflykting. Det er personer som registrert som flyktinger hos

FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), men som verken kan returneres til hjemlandet sitt eller integreres i det landet de har flyktet til.

- Familiegjenforening

Mange flyktninger som kommer til Norge, har familie i utlandet som kan få opphold med familieinnvandring som grunnlag. De blir som regel ikke bosatt av IMDi, men har samme rettigheter som flyktninger. Kommunen får tilskudd også for disse personene.

- Introduksjonsprogram

1. september 2004 trådte Introduksjonsloven i kraft i Norge. Denne loven sier at kommunene har et ansvar for å styrke nyankomne innvandreres muligheter til å delta i arbeidslivet og i samfunnslivet. Introduksjonsprogrammet har disse målene for kursdeltakerne: grunnleggende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv, forberedelse til å delta i det norske arbeidslivet

Loven omfatter nyankomne innvandrere mellom 18 og 55 år som trenger grunnleggende kvalifisering. For å ha rett til introduksjonsprogram må innvandreren ha fått innvilget asyl, kommet som overføringsflyktning eller fått innvilget oppholdstillatelse av beskyttelsesgrunner. Personer som er familiegjenforent med flyktninger, får i noen tilfeller tilbud om introduksjonsprogram. Kommunen kan velge å gi tilbud om introduksjonsprogram til alle innvandrere.

- Integreringstilskudd

Integreringstilskudd utbetales ved bosetting for personer som har fått beskyttelse med flyktningstatus (asyl) i Norge, personer som har fått oppholdstillatelse på humanitært grunnlag etter utlendingsloven på grunnlag av søknad om asyl og personer som har fått kollektiv beskyttelse i en massefluktsituasjon, samt overføringsflyktninger med innreisetillatelse. I tillegg utbetales det integreringstilskudd for de som innvilges familieinnvandring med gruppene nevnt ovenfor, både de som kommer til Norge samtidig med hovedperson og de som får familieinnvandring på et senere tidspunkt. Personer som fra og med 1. juli 2011 har fått opphold på grunnlag av mishandling i samlivsforhold, eller fordi de ikke kan returnere til hjemlandet på grunn av sosiale eller kulturelle forhold, eller fordi de har vært utsatt for tvangsekteskap, vil være omfattet av rett og plikt til introduksjonsprogram, og kan dermed også utløse integreringstilskudd.

- Integrering

Alle som bor i Norge skal bli funksjonsdyktige medlemmer av samfunnet. Dette betyr blant annet at man legger til rette for at alle innbyggere i kommunen skal kunne beherske norsk godt, samt forstå og delta i samfunnslivet på tvers av etniske skillelinjer uten at noen må gi slipp på egen identitet, kultur, egenart og særpreg.

Integrering er en prosess som fra kommunens side krever planmessig og tverrfaglig arbeid med mange aktører. Det krever god organisering og samordning. Kommunene og majoritetsbefolkningen må ta ansvar for å legge til rette for integreringen. En vellykket integrering krever engasjement og vilje fra både flyktningen/innvandreren og mottakssamfunnet i forhold til tilpasning, endring og forståelse for kulturforskjeller. Integrering er derfor en tosidig prosess som forutsetter aktiv handling fra både minoritet/ flyktning og majoritetssamfunnet.

1.2 Nasjonale føringer

Nasjonal politikk er nedfelt i lover, forskrifter og som føringer i nye Meldinger til Stortinget. Sentrale myndigheter har de siste årene hatt stort fokus på integreringspolitikk. I 2016 kom den nye integreringsmeldingen "Fra mottak til arbeidsliv - en effektiv integreringspolitikk". Meldingen inneholder 69 forslag til integreringstiltak. Samme år kom også Stortingsmeldingen "Fra utenforskap til ny sjanse". I denne meldingen settes det blant annet fokus på tiltak for at flere innvandrere skal komme i jobb eller i videre utdanning.

Utlendingsdirektoratet (UDI) har ansvar for å bidra til iverksetting av regjeringens innvandrings- og flyktningepolitikk. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er Barne- likestillings - og inkluderingsdepartementet sitt fagorgan innenfor området. IMDi gir faglige råd og er et kompetanseorgan for kommunene. Kompetanse Norge (tidligere Vox) er underlagt Kunnskapsdepartementet, og har som hovedoppdrag å bidra til økt deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. De følger opp arbeidet med læreplanen i Norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, og arbeider for at opplæringen skal være arbeidsrettet.

Et hovedprinsipp i de nasjonale føringene er at innvandrere har like rettigheter og plikter som alle andre innbyggere i landet. Et annet hovedprinsipp er at alle som får opphold i landet, raskt skal bidra ved å komme ut i arbeid gjennom å bruke medbrakt kompetanse, eller gjennom kvalifisering til arbeidslivet.

1.3 Lokale føringer

Kommuneplan 2013 - 2025 slår fast at *Odda er et flerkulturelt samfunn* og videre at *ein skal leggje til rette for utvikling av eit fleirkulturelt mangfald*. Under delemne næringsutvikling sier planen at *ein skal tilrettelegga for rekruttering av kompetent arbeidskraft med innvandrarbakgrunn*. Under oppvekst sier planen at *ein skal sikre god integrering av framandspråklege*. Økonomiplan for Odda kommune 2016 - 2019 sier at en skal *legge til rette gode tiltak for å få flyktninger integrert i arbeidslivet*.

Odda kommune har de siste årene mottatt integreringstilskudd fra staten på ca 15 millioner årlig. For å følge opp de nasjonale og lokale føringene i integreringsarbeidet, og forvalte tilskuddene til det beste for bosettings-, integrerings- og kvalifiseringsarbeidet i kommunen, blir det derfor utarbeidet en helhetlig plan for arbeidet med målsettinger, tiltaks- og ansvarsfordeling.

Alle tiltak foreslått i denne planen skal dekkes av statlig integreringstilskudd kommunen mottar hvert år.

1.4 Overordnet mål for arbeidet med bosetting, kvalifisering og integrering av flyktninger i Odda kommune

Odda kommune ønsker å være en flerkulturell og inkluderende kommune som skal:

- Sikre gode bomiljøer for flyktninger og oppvekstmiljø for deres barn
- Sikre god kvalitet på kvalifiseringsprogram for flyktninger
- Sikre likeverdig tilgang på kommunale tjenester
- Øke yrkesdeltakelsen blant flyktninger
- Rekruttere og inkludere arbeidstakere med flyktningbakgrunn i kommunal sektor
- Legge til rette for et mangfoldig og inkluderende kulturliv

Utgangspunktet for arbeidet med flyktninger i Odda kommune skal være at mangfold er en ressurs i lokalsamfunnet vårt. Flyktningene som bor i Odda kommer fra forskjellige kulturer, og mange har flyktet fra svært vanskelige forhold. Flyktningene bringer med seg ressurser, både utdanningsmessig, menneskelig og kulturelt. Alle håper å bli tatt imot på en positiv måte og ønsker å bidra med sine ressurser i arbeids- og samfunnsliv i Odda. Å føre en bevisst politikk på området og ha ambisjoner i integreringsarbeidet er viktig for å forebygge et klassesdelt samfunn.

Integrering er en prosess som krever noe av alle parter. Det er strenge krav til deltakelse i introduksjonsprogram. Det kreves en stor egeninnsats av bosatte flyktninger i språk- og samfunnsfagopplæringen for å oppnå tilfredsstillende resultat. Alle bosatte flyktninger plikter å følge nasjonale og lokale lover og regler. Deltakerne må bli oppmerksomme på viktigheten av å bli aktive deltakere i lokalt arbeidsliv, samfunnsliv og organisasjonsliv. Odda kommune skal på sin side legge til rette for integrering og sysselsetting, og i tillegg fokusere på tiltak som kan motvirke etnisk diskriminering og rasismen i arbeidslivet og ellers i samfunnet.

Alle innbyggere i Odda kommune skal ha tilgang til og kunne nyttiggjøre seg de ordinære tjenestene i kommunen. Det kan bety at de ordinære tjenestene må ha kunnskap og gjøre tilpasninger for å sikre likeverdighet i tjenestetilbudet. Etter forvaltningsloven har alle forvaltningsorganer veilednings- og informasjonsplikt overfor alle innbyggerne.

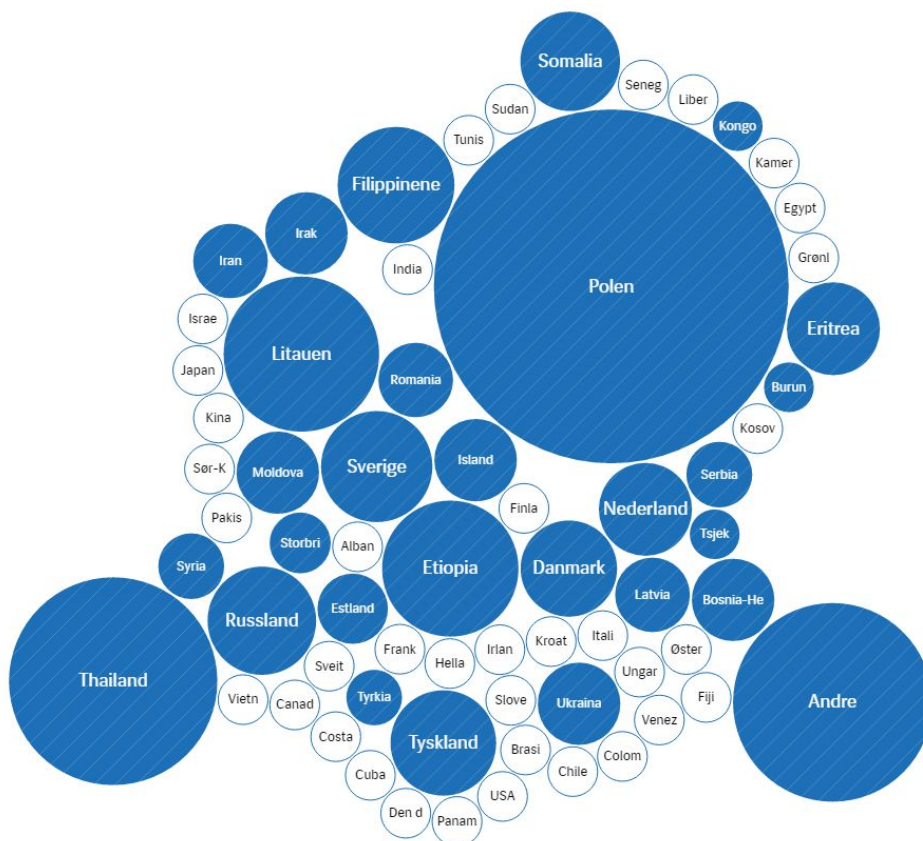

Fig. nr 1. Oversikt over opprinnelsesland til alle flyktninger, inklusive andre grupper innvandrere i Odda, 2016. (IMDi statistikk Odda, 2016)

2.0 Bosetting av flyktninger

Hovedansvaret for mottak og bosetting av flyktninger er i dag lagt til kommunalsjef oppvekst, og består i dag av en flyktningkoordinator i 100%, og en miljøarbeider i 100%. Denne siste stillingen er en prosjektstilling ut 2019. I tillegg fikk flyktningtjenesten i 2016 en medarbeider som kan benyttes til august 2017. For å få en bedre og mer hensiktsmessig arbeidsflyt i integreringsarbeidet, planlegges en omorganisering av flyktningtjenesten i 2017.

Odda kommune har et vedtatt å ta imot 20 flyktninger i 2016, og 45 personer fordelt på årene 2017-2019. Familiegjenforening kommer i tillegg. Bosatte flyktninger som andel av befolkningen i Odda var i 2015, 3,2 promille pr. innbygger. (IMDi 2016, Statistikk Odda kommune).

2.1 Bolig og boveiledning

Et godt sted å bo er en viktig forutsetning for integrering og deltakelse i samfunnet. Bolig utgjør sammen med arbeid og helse de tre grunnleggende elementer i velferdssamfunnet. En

god bolig er grunnlaget for et anstendig menneskelig tilværelse, og vil ofte være avgjørende for innbyggernes helse og deltakelse i arbeidslivet. (St.melding nr 23, (2003 – 2004)

Flyktningtjenesten har en avtale med Bygg og eiendom hvor en får tildelt en del leiligheter; en liten boligbase, noe som gjør det enklere når forespørsel fra IMDI om bosetting kommer. Det letter også det praktiske arbeidet med å ferdigstille leilighetene til nye flyktninger. I tillegg er flyktningekoordinator fast medlem i utvalget som tildeler boliger.

Det å motta flyktninger og finne boliger til disse, er en oppgave som bør være forankret i det boligsosiale arbeidet kommunen driver. En slik første bolig skal være et midlertidig tilbud, og en må informere om hvordan den enkelte kan skaffe seg sin egen bolig. NAV er viktig samarbeidspartner sammen med bankene i forbindelse med startlån/tilskudd og vanlig banklån for å klare å få sin egen bolig. Husbankens prosjekt *Fra leie til eie* er her en naturlig samarbeidspartner.

Det er ellers utarbeidet en boligsosial handlingsplan i Odda kommune *RETT HJEM* i (2012 - 2014). Å skaffe leiligheter til nyankomne flyktninger kan ofte by på utfordringer, spesielt ved bosetting av familier og ved familieegjenforeninger. En del kommunale leiligheter står tomme. Flere er nedslitte og har behov for oppussing/renovering. Oppussingstiltak her kan være en fornuftig bruk av statlige integreringsmidler kommunen mottar hvert år.

2.2 Integreringsfremmende tiltak og sosiale møteplasser

En norsk venn betyr mer enn all verdens integreringstiltak (sitat fra innvandrere)

Grunnlaget for en inkludering i det norske samfunnet er en god og trygg bolig, kjennskap til det norske språket og det norske samfunnet, og kontakt med andre innbyggere i det norske samfunnet. Derfor er det viktig at vi bruker frivillige organisasjoner like mye som de etablerte tjenestene i bosettingskommunen.

Frivilligsentralen er en møteplass for mange grupper, inkludert flyktninggruppa. Her er det språkkafé - og det gis tilbud om leksehjelp. En egen kvinnegruppe for flyktninger har Frivilligsentralen som møteplass.

Odda bibliotek er en viktig møteplass og arena for kunnskaps- og kulturutveksling. Flyktningtjenesten og Voksenopplæringen samarbeider også med Odda bibliotek. Vi har bl.a hatt ordningen *Lån en odding*. Om lag en gang i måneden arrangerer biblioteket *Walk and talk*; en møteplass der flyktninger og oddinger går tur og snakker sammen, eller samtaler over en kopp kaffe på biblioteket. Mange av de bosatte flyktningene har også deltatt i natteravnordningen i regi av Frivillighetssentralen. Utfordringen fremover må være å få alle mer aktivt med i det ordinære samfunnslivet i Odda kommune.

2.4 Barn og unge

“Barnehage og skole er viktige fellesarenaer i det norske samfunnet. Alle barn i Norge og deres foreldre skal føle seg inkludert og respektert, uavhengig av livssyn og kulturell bakgrunn.” (Meld. St. 30 (2015-2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk).

2.4.1 Barnehage

Barnehagen skal bidra til at alle barn får oppleve glede, samhörighet og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap, samtidig som den legger et grunnlag for videre utvikling og læring. Dette er en grunnleggende faktor for barnets psykiske helse og trivsel. Det å gå i barnehage kan være gunstig både for barns språklige og sosiale utvikling. Dette gjelder særlig for barn fra familier med lav utdanning og lav inntekt, og for barn med innvandrerbakgrunn. Det å beherske norsk i tidlig alder er en vesentlig faktor for å lykkes i det norske samfunnet og senere i livet, og barnehagedeltakelse har stor betydning for å lære norsk før skolestart (Meld.St.nr 30, 2015-2016. s. 80)

Ved oppstart av barnehageåret 2016/2017 var seks flyktningbarn uten barnehageplass, eller hadde fått plass i en barnehage som var to bussruter fra foreldrenes bolig. Lignende situasjoner opplever også norske foreldre. Det er likevel viktig å fokusere på barn av flyktninger, da disse foreldrene sjelden har adgang til egen bil. Dessuten skal foreldrene gå i introduksjonsprogram for å kunne lære seg norsk språk og bli kjent med norsk kultur. Når en kommune tar imot flyktninger, så må kommunen forplikte seg til å gi voksne mellom 18 - 55 år tilbud om introduksjonsprogram. Dette er nok et bevis på at det er hele det kommunale tjenesteapparatet som tar imot flyktninger.

2.4.2 Skole

For skolene er det utfordrende å møte og ivareta barn og unge som kommer til Norge i løpet av skolealder. Disse står overfor større utfordringer enn de fleste andre elever. De skal på kort tid lære seg norsk og ta igjen eventuell tapt skolegang. Elevene kan også ha andre typer utfordringer, som traumer etter krig og flukt. Nyankomne elever forventes ofte å følge ordinær opplæring etter relativt kort tid. Botid har mye å si for læringsresultat og mestringsnivå. (Meld. St. 30 (2015-2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk s. 82).

Lovverket har en del ordninger som er tilpasset innvandrerbarn, som særskilt språkopplæring, tospråklig opplæring, morsmålsopplæring og innføringsklasse. Grunnskolen må vurdere og eventuelt opprette deler av dette tilbudet. Det er mange indikasjoner på at tilrettelagt tospråklig opplæring med tilbud om morsmålsundervisning er det som på lang sikt gir best læringsresultat. Morsmålsundervisning i tillegg til norskundervisning er viktig for identitetsutvikling, for forståelse og læring og også for hvor godt barna lærer det nye språket. Mange minoritetsspråklige barn får ikke den undervisningen de har krav på. Dette gjelder ofte særlig ute i distriktene (Meld.St. nr 6. 2012-2013).

I de tilfeller der Odda kan samarbeide med nabokommuner bør en så langt som råd legge til rette for dette. En bør også legge til rette for å få bedre rekruttering av morsmålslærere og tospråklige lærere. Grunnskolene kan samarbeide med Voksenopplæringen om bruk av tospråklige assistenter/ morsmålsassistenter dersom det er introduksjonsdeltakere som har kompetanse og interesse av å ha praksisarbeid i skolen.

2.4.3 Barnevern.

Statistikken på landsbasis viser at barn og unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert med hjelpetiltak i barnevernet (Paulsen, Thorshaug og Berg 2014, NTNU). Dette gjelder blant alle innvandrere der flyktingene er en del av denne gruppen. Det er flere faktorer som spiller inn. Kulturelle og minoritetsrelaterte faktorer, levekårsfaktorer og flyktingrelaterte faktorer. De mest brukte hjelpetiltakene er råd, veiledning, økonomisk bistand. Det er behov for økt kunnskap og bruk av tolk i barnevernet.

Vi ser at det er generelt stor skepsis blant innvandrerne til barnevernet og det er nødvendig med god informasjon og dialog. I samarbeid med barnevernet har Odda kommune ved Voksenopplæringen hatt informasjonsmøter for flyktinger. Disse informasjonsmøtene vil vare ved.

2.4.4. Barnefattigdom

Vedvarende lavinntekt er et mye brukt mål for å anslå antall/andel barn som lever i risiko for fattigdom, både nasjonalt og internasjonalt. Når mediene skriver om barnefattigdom i Norge, er det vanligvis denne indikatoren som blir brukt for å tallfeste barn som lever i risiko for fattigdom.

En person er fattig dersom vedkommende mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og å opprettholde den levestandarden som er vanlig i dette samfunnet.

Det å leve i fattigdom som barn kan påvirke barnets nåværende livskvalitet, og fremtidige muligheter i livet. Men hva legger vi i ordet «fattigdom»? I et land som Norge, der den generelle levestandarden er høy, er det vanlig å bruke definisjoner av fattigdom som handler om mer enn fysisk overlevelse. Det betyr at fattigdom ikke bare handler om mangel på mat, klær og tak over hodet. I dag innebærer fattigdom også det å mangle muligheter for å delta sosialt, på lik linje med resten av samfunnet (Fløtten 2009:17). Denne måten å definere fattigdom på, stammer fra Townsend (1979: 31), som definerte fattigdom slik:

Denne definisjonen danner utgangspunktet for det relative fattigdomsbegrepet, som ikke dreier seg om å leve på et eksistensminimum, men som knyttes til det å mangle ressurser for å kunne fungere sosialt, og delta i de aktivitetene og å ha den levestandarden som er vanlig i samfunnet. (Seim og Larsen 2011: 33).

I Odda kommune er det NAV som har fått ansvar for denne utfordringen, og flykningstjenesten ønsker å være med i dette arbeidet.

2.4.5 Radikalisering.

Radikalisering og voldelig ekstremisme kan skje innen alle typer ideologier eller politiske retninger, noe vi har sett både i Norge og resten av Europa. Radikalisering er prosessen der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå sine politiske mål. Dette er et omfattende tema som er satt søkelys på fordi en har sett slike prosesser skje både internasjonalt og nasjonalt. Vi vet at fremmedgjøring, utenforskap og marginalisering er viktig i forhold i arbeid med å forebygge radikalisering. En god integreringsprosess er derfor svært viktig som forebyggingstiltak. Trivsel, tilhørighet, aksept og inkludering i et lokalsamfunn er nødvendig for alle.

Odda kommune vil i sitt integreringsarbeid legge vekt på informasjon om grunnleggende samfunnsverdier som demokrati og menneskerettigheter. Kommunen skal legge til rette for aktiviteter i Odda som fremmer identitet, tilhørighet og trivsel i lokalsamfunnet. RVTS, ressurscenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging er blitt brukt i informasjonsarbeid i Odda og kan bistå kommunen i dette arbeidet.

2.5. Helse og forebygging

Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente har samme rett til helsetjenester som den øvrige befolkningen. Retten til helsehjelp for asylsøkere gjelder fra de kommer til Norge for å søke asyl. Rettighetene omfatter både somatisk og psykisk helsehjelp fra kommune- og spesialisthelsetjeneste, inkludert hjelp for rusmiddelproblem, men voksne asylsøkere i statlige mottak har ikke rett til omsorgstjenester fra kommunen. Alle barn under 18 år som oppholder seg i Norge har rett til både helse- og omsorgstjenester (Veileder for helsetjenestetilbudet for asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente. Helsedirektoratet, pub. 16.10.2015)

Odda kommune har nylig opprettet et tverrfaglig flyktinghelseteam og har utarbeidet følgende målsetting:

1. Arena for å planlegge forebyggende tiltak
2. At personer med psykososiale problemer får rask kartlegging og oppfølging. Ved alvorlige helseproblemer henviser vi til spesialisthelsetjenesten
3. Diskutere konkrete problemstillinger, etter samtykke.
4. Skal bidra til at asylsøkere og flyktninger kan benytte det ordinære hjelpeapparatet.

Dette teamet har blant annet diskutert barnehageplass som et forebyggende tiltak. Teamet er forholdsvis nylig opprettet, og har hatt to møter fram til august 2016. Barnevern, psykisk helse, flyktingtjenesten, barnehage og skole sammen med helsetjenester og barnevern er med i denne gruppen. Alle helsefremmende tiltak blant flyktninger skal være en del av denne gruppens tiltak. Det er viktig at flyktingeteamet arbeider målrettet og aktivt.

2.5.1 Legetjenester

Helsedirektoratet ønsker å presisere kommunenes ansvar for å sikre kvalitativt gode og likeverdige helsetjenester til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente. (Veilederen er en

oppdatert utgave av IS-1022 (2003/2010). Denne versjonen er oppdatert i september/oktober 2015 for forskrifts- og lovendringer og noen endringer hva gjelder smittevern, vaksinasjon og innhold i helseundersøkelsen. Veilederen er ytterligere oppdatert i løpet av våren og sommeren 2016, og en endelig versjon vil foreligge i løpet av høsten 2016.

I forbindelse med mottakssamtale ved bosetting skal en kartlegge om det er sosiale eller helsemessige forhold som kan påvirke deltakelsen i programmet og der eventuelt helsepersonell deltar dersom en ser det hensiktsmessig. Helsekartlegging skal utføres av kvalifisert helsepersonell. Den som utfører kartleggingen skal gi deltakeren informasjon om hvilke opplysninger som overføres til andre enheter i kommunen.

Legetjenestetilbudet er en utfordring i Odda kommune. Mange har ikke fastlege og mange flyktninger sier det er vanskelig å få tolk til legetime. Dette er viktig for både helsepersonell og pasient, og det er slik en kan sikre at dialogen blir forstått av alle. Viser her til «Veileder for kommunikasjon via tolk for ledere i helse- og omsorgstjenestene (IS-1924) § 14: *Det vil være et kommunalt ansvar å sørge for at tolk er tilgjengelig når det oppstår et behov, ettersom kommunen skal sørge for nødvendige helse- og omsorgstjenester til de som oppholder seg i kommunen. Følgelig vil det også være kommunen som må dekke eventuelle kostnader til bruk av tolk der dette er nødvendig for å kunne tilby en forsvarlig tjeneste.*

2.5.2 Tannhelsetjenester

Asylsøkere og flyktninger har ofte stort behov for tannbehandling. Forholdet til tann- og tannkjøttssykdommer kan som andre sykdomsforløp være kulturavhengige, og normer og rutiner for munnhygiene varierer. I noen tilfeller kan tannsykdommer føre til spise- og taleproblemer og til sosial stigmatisering og isolering.

Spesiell oppmerksomhet må rettes mot personer som har gjennomgått tortur og/eller hatt fengselsopphold under dårlige hygieniske forhold. Personer som har opplevd slike forhold kan være utsatt for skader på tenner og tannkjøtt, noe som kan utløse smerter i tenner og kjever.

3.0 Kartlegging, opplæring og kvalifisering

3.1 Introduksjonsprogrammet

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter bosetting i kommunen tilrettelegge for introduksjonsprogram (*Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere* § 3). Programmet skal være helårlig og på full tid. (§ 4). Programmet varer vanligvis i to år, med tillegg av godkjent permisjon. Deltakere kan slutte før dersom de ønsker det, men mister da rett til introduksjonsstønad. Deltakere kan også miste retten til introduksjonsprogram dersom de ikke deltar i program. Når særlige grunner taler for det, kan

programmet vare inntil tre år (§ 5). Det gjelder egne regler for trekk i introduksjonsstønad ved fravær fra program eller ved lønnet arbeid.

Introduksjonsprogrammet skal gi deltakerne:

- a) grunnleggende ferdigheter i norsk
- b) grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv
- c) forberede for deltakelse i yrkeslivet

3.1.1 Norskopplæring

Norskopplæring med samfunnskunnskapsundervisning er et av de viktigste integreringstiltakene i Norge. Det overordnede målet for opplæringen er å gi voksne innvandrere mulighet for å være aktive i arbeids- og samfunnsliv. Både myndigheter, arbeidsgivere og innvandrere selv mener at det er viktig å kunne godt norsk for å bli integrert, både sosialt og for å kunne delta i arbeidsliv og utdanning.

Introduksjonsloven setter et minstekrav om opplæring i norsk og samfunnskunnskap som kommunene plikter å tilby. Kommunene står derimot fritt til å tilby opplæring ut over det loven krever, for eksempel til personer som ikke er omfattet av ordningen. Introduksjonsloven bestemmer hvem som har/ikke har rett og plikt til opplæring.

Alle som har lært et annet språk enn morsmålet sitt vet at dette krever mye innsats og tar tid. Jo mindre beslektet språket du skal lære er med morsmålet ditt, desto mer innsats og lengre tid tar det å lære det. Når en person i løpet av et toårig introduksjonsprogram skal tilegne seg et funksjonelt norsk språk har vedkommende egentlig ikke en dag å miste. Det er tiden man kjemper mot. Kunnskapsdepartementet er klar over denne utfordringen og jobber kontinuerlig med å finne de beste og mest effektive måtene å lære seg et språk på. Deltakerne i introduksjonsprogrammet har ulik livserfaring, yrkesbakgrunn, utdanning og morsmål for å nevne noen av faktorene som gjør norskopplæringen utfordrende. Tross ulikhetene hos deltakerne viser erfaring og forskning at språkopplæring som tar utgangspunkt i deltakernes bakgrunn og yrkesønsker virker bra for de aller fleste. Klare signaler fra forskning og stortingsmeldinger peker på god kartlegging av deltakere, arbeidsrettet norskopplæring og tilpassede programmer til den enkelte deltakers bakgrunn og karriereplaner.

3.1.2 Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter er en viktig forutsetning for videre læring og for aktiv deltakelse i et arbeidsliv og et samfunn i stadig endring. Den digitale utviklingen har endret mange av premissene for lesing, skriving, regning og muntlige uttrykksformer. Derfor er digitale ferdigheter en naturlig del av grunnlaget for læringsarbeid både i og på tvers av faglige

emner. Dette gir muligheter for nye læringsstrategier, men stiller også økte krav til dømmekraft.

Begrepene “smart jobbing” og forenkling er viktige stikkord for digitalisering i både privat og offentlig sektor. Det som kan digitaliseres vil bli digitalisert i årene som kommer. Utviklingen i digitalisering og automatisering går i dag så raskt at det er svært vanskelig å si noe om hvordan samfunnet og arbeidslivet ser ut om fem til ti år. Det vi allerede kan se er at i prosesser der automatisering og roboter tar over menneskers jobber, er det av stor betydning at mennesker har evne og vilje til å omstille seg for fortsatt å kunne være aktuelle i jobbmarkedet. Forståelsen for den teknologiske utviklingen er svært viktig å ha med seg i introduksjonsprogrammet. De kommende endringer i arbeidsmarkedet som følge av teknologi og automatisering vil bli en utfordring for svært mange arbeidstakere, men for mennesker som i tillegg har språket som en utfordring er det ekstra krevende.

Oddaskolen har satset på “smart læring” og en digital enhet (PC/nettbrett pr. elev 1:1) for alle elever fra 1.-10. trinn. For best mulig opplæring i digitale ferdigheter og mulighet for å “smart læring” i språkopplæringen ser vi at 1:1 også må innføres for deltakerne i introduksjonsprogrammet. Det er en lav investering som vil gi stor effekt.

3.1.3 Samfunnskunnskap

Opplæringen i samfunnskunnskap (50 timer) skal gjennomføres tidlig i introduksjonsprogrammet og på et språk deltakeren forstår. (Jmf. læreplan for norsk og samfunnskunnskap som forskrift til introduksjonsloven.) Undervisningen skal beskrive og forklare viktige trekk ved det norske samfunnet. Opplæringen skal gi deltakeren informasjon om rettigheter, plikter og muligheter og formidle kjennskap til sentrale verdier i Norge.

Gjennomførte 50 timer i samfunnskunnskap er et vilkår for å få innvilget permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap. Personer som får oppholdstillatelse som gir rett og plikt til opplæring etter 1. september 2013, må ta samfunnskunnskapsprøven.

Det kan være en stor utfordring for små kommuner å gjennomføre opplæring og kurs på deltakernes morsmål. Odda kommune har i løpet av det siste halvannet året gjennomført fire samfunnsfagkurs; to på arabisk, et på oromo og et på tigrinja. Til tre av kursene har vi leid inn kursholdere fra Bergen, mens ett kurs ble gjennomført ved hjelp av videooverføring fra språksenteret i Drammen kommune. Ved to av kursene deltok også deltakere fra Ullensvang herad. Det er naturlig å samarbeide med nabokommuner om slike kurs. Odda kommune har som mål at deltakerne får gjennomført samfunnsfagkurset innen 6 måneder etter bosetting. Kommunen bør også vurdere å lære opp tidligere deltakere til å kunne holde slike kurs. *Kompetanse Norge* gjennomfører jevnlig kursmoduler og oppdateringskurs for lærere i samfunnsfag.

3.1.4 Prøver og dokumentasjon

Norskprøven består av en skriftlig og en muntlig prøve som kan tas uavhengig av hverandre. Den skriftlige prøven består av delprøver i lytteforståelse, leseforståelse og skriftlig framstilling. Prøven i muntlig kommunikasjon inneholder både individuelle oppgaver og samtaleoppgaver.

Norskprøven måler på nivå A1, A2, B1 og B2. Nivåene på de ulike språkferdighetene er beskrevet i *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* og bygger direkte på skalaen av språkferdigheter i European Language Portfolio. Hele skalaen er A1-A2-B1-B2-C1-C2. Norskprøve 1, 2 og 3 ble erstattet av av denne skalaen i 2014, men det er fortsatt en utfordring at denne skalaen er lite kjent hos folk flest i samfunnet.

Fra 1. januar 2017 er det et krav for å få norsk statsborgerskap at man har bestått prøve i samfunnskunnskap på norsk og behersker norsk muntlig på minimum A2-nivå. Personer som søker om permanent opphold må bestå prøve i samfunnskunnskap på et språk de forstår og beherske norsk muntlig på minimum A1-nivå. Prøven er en skriftlig prøve som avlegges elektronisk. For enkelte språk er prøven lest inn på lydfil.

Å bestå testene som er innført de siste årene har blitt svært viktig for flyktingene. Det er forskjell på å få permanent oppholdstillatelse, statsborgerskap - eller å ikke få det. Oppnådd språknivå kan også være avgjørende for å få jobb. Det er derfor viktig å sikre at gjennomføringen av testene blir kvalitetssikret. Dette er et betydelig ansvar som er pålagt kommunene de siste årene uten at økonomiske ressurser har fulgt med ansvaret.

3.1.5.Språk og arbeidspraksis.

Introduksjonsloven § 4C sier at introprogrammet skal forberede til deltakelse i yrkeslivet og inneholde tiltak som legger til rette for videre opplæring eller tilknytning til yrkeslivet.

Målet med språkpraksis er først og fremst at deltakeren skal bli bedre i muntlig norsk. Deltakeren bør ha et visst muntlig nivå før de får en språkpraksisplass. Dette vil nødvendigvis varierer med praksisplassens krav og deltakernes individuelle behov.

Arbeidspraksis skal bygge på deltakerens bakgrunn og kompetanse. Praksis kan tilbys som ordinært arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV, eller som tiltak i regi av kommunen. Det vil ofte være en glidende overgang mellom hva som er språkpraksis og hva som er arbeidspraksis.

For de fleste deltakerne ser vi at en praksisplass er svært positivt for språklæringen. Odda kommune har hatt introduksjonsdeltakere utplassert på omtrent 25 forskjellige bedrifter/avdelinger i Odda. Den enkelte arbeidsplass, kommunen ved voksenopplæringen og deltakeren inngår en enkel skriftlig avtale vedrørende språkpraksisplass.

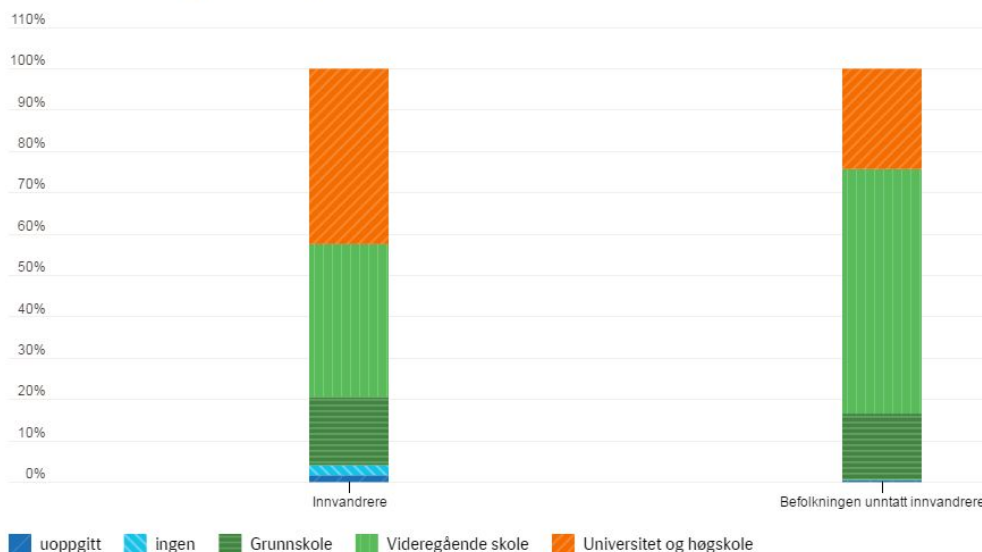
Det kan være vanskelig å få tak i praksisplasser. Noen kommuner gjør vedtak om at alle kommunale avdelinger har en plikt til å legge til rette for praksisplass så sant dette er praktisk mulig. Noen kommuner bruker av integreringstilskuddet kommunene får fra staten til å gi et stimuleringsstilskudd til bedrifter som tar inn et visst antall introduksjonsdeltakere. Vi har

generelt gode erfaringer med praksisplassene. Deltakerne lærer norsk i en arbeidssituasjon, og de kan lære fagspråk knyttet opp mot et yrke de har. Ofte skaper de seg også et nettverk gjennom praksisplassen. Erfaringer viser at språk- og arbeidspraksis i noen tilfeller har ført til midlertidige og faste ansettelses. Deltakerne får ikke lønn når de er i språk- og arbeidspraksis siden de har utbetalt introduksjonsstønad. Deltakere som får deltidsjobb om kvelder eller helger har anledning til å tjene penger dersom de ikke har fravær fra introduksjonsprogrammet. Det er viktig å understreke at arbeidsgiver forplikter seg til at arbeidsplassen skal gi språktrening. Deltakerne skal ikke utnyttes som gratis arbeidskraft, men være medarbeidere i en språkopplæringsprosess. Frivillige organisasjoner og lokale foreninger i Odda kan også være aktuelle som språkpraksisplasser for deltakere i introduksjonsprogram. Ordninger med språkpraksis og arbeidspraksis forutsetter godt samarbeid mellom kommunen og lokalt næringsliv, og mellom de ulike kommunale etater. Alle kommunale avdelinger har ansvar for å legge til rette for språk- og yrkespraksis.

3.1.6 Andre tiltak og kurs i introprogrammet

Deltakerne i introprogram har ulik bakgrunn, erfaringer og utdanning, alt fra deltakere med høyere utdanning som universitet og høyskole til deltakere med svært lite eller ingen utdanning. I tillegg finnes en gruppe med grunnskole, men uten fullført videregående skole. De siste årene har den sistnevnte gruppa vært størst av de flyktningene som blir bosatt i Odda.

Høyeste utdanningsnivå for personer fra 30 til 66 år

Figuren viser andel personer fordelt etter bakgrunn og utdanningsnivå i 2015 i Odda.

Fig.nr 2. Utdanningsnivå innvandrere, inklusiv arbeidsinnvandrere i Odda, IMDi 2015.

Melding til Stortinget 2016 og rapport fra Fafo viser til at *det ikke alltid er samsvar mellom de tiltakene som virker positivt på overgangen til arbeid og utdanning og det kommunene faktisk*

fyller programmene med. At kommunene har utfordringer med relevante tiltak i programmet kan blant annet henge sammen med at de ansvarlige for programmet har begrenset økonomisk handlefrihet og at feltet ikke er høyt prioritert på administrativt eller politisk nivå i kommunene. (Meld. St nr, 16 (2015-2016), s. 58).

Grunnskoleopplæring kan gå inn som del av introduksjonsprogram. Det samme kan videregående skole. Meldinger til Stortinget har understreket viktigheten av bruk av grunnskoleopplæring som del av introduksjonsprogram og også åpnet for bruk av heltids videregående skole som del av programmet. Det blir også tilrådd at dette skal åpne for bruk av et tredje år i introduksjonsprogrammet. Et overordnet mål for den nasjonale integreringspolitikken er at alle som skal leve og bo i Norge kommer i jobb. Arbeidsmarkedet i dag forutsetter faglige kvalifikasjoner og det er få ufaglærte jobber tilgjengelig. Det er derfor viktig at en legger til rette for at bosatte flyktninger som ikke har utdanning fra hjemlandet får bruke voksenretten sin (Opplæringsloven § 4A-1 og § 4A-3). Det er også anledning til å ta forberedende kurs eller studier for opptak til ordinær høyere utdanning som en del av introduksjonsprogrammet.

Videregående skole kan også være en del av introduksjonsprogrammet forutsatt at deltakerne behersker norsk godt nok til å kunne gjennomføre en fagopplæring. Dette kan være en stor utfordring da deltakerne vanligvis er i introduksjonsprogram i to år og skal lære seg godt nok norsk til å kunne delta i fagundervisning på videregående før disse to årene er ferdig.

Odda kommune har inngått samarbeid med Hordaland fylkeskommune, Odda Videregående Skule, Odda NAV og Opplæringskontoret i Hardanger og Ullensvang herad om et prosjektet "Fra introduksjonsdeltaker til fagarbeider". Deltakerne i prosjektet får yrkesfaglig opplæring mot fagbrev. Utdanningsløpet er fireårig med teori og praksis alle fire årene. Deltakerne får norskfaglig støtteundervisning og oppfølging i praksis. Prosjektet er støttet økonomisk av Hordaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Hordaland, samt Integrerings- og mangfoldsdepartementet (IMDi). Erfaringene er gode så langt i prosjektet, og samarbeidet med videregående skole har fungert svært bra. Denne måten å kombinere norskopplæring og fagopplæring er helt i tråd med sentrale anbefalinger og retningslinjer (Meld.St nr 16 2015-2016 og Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017- 2021). Deltakerne i prosjektet må ha et visst grunnleggende språklig nivå før oppstart, og videre språkopplæring blir da målrettet mot en fagkvalifisering.

Det er også viktig at de som har høyere utdanning får et tilpasset program og mulighet til å delta på tilpassede kurs og eventuelt supplerende utdanning for å komme rask ut i arbeid. Her vil også muligheter for desentraliserte tilbud og samarbeid med f.eks studiesenteret være aktuelt. For denne gruppen er det særlig viktig å komme raskt i gang med godkjenningsprosessen med hensyn til medbrakt utdanning.

Introduksjonsprogrammet skal være på fulltid og helårig. Voksenopplæringen/ Flyktningtjenesten i Odda arrangerer derfor kurs i skolens ferier, i tillegg til timene med norskundervisning: oppstartskurs intro-ordningen/ bo-kurs, trafikalt grunnkurs og kurs med fokus på kjønn, likestilling og kulturforskjeller. I tillegg har vi hatt informasjonsdager om vold i nære relasjoner og informasjonskurs der barnevernet deltar. Vi har også hatt friluftslivskurs

og førstehjelpskurs. Våren 2017 ble det startet et arbeidsmarkedsorientert etableringskurs kalt *Arbeid og samfunn* med faste undervisningstimer og samlinger hver uke. Dette er et samarbeidsprosjekt med Næringshagen i Indre Hardanger.

Aktiviteter og kursvirksomheten i introduksjonsprogrammet vil alltid være i utvikling og vil også avhenge av sammensetning og utdanningsnivå hos deltakerne. Det er ressurs- og kostnadskrevende å drive et fulltids introduksjonsprogram. Integreringstilskuddet kommunene blir tildelt fra staten skal blant annet brukes til å skape meningsfulle og arbeidsrettede kurs og aktiviteter i programmet. Det er derfor viktig at Voksenopplæringen og Flyktningtjenesten disponerer tilstrekkelige ressurser fra integreringsmidlene som kommunen får fra staten pr. bosatt flyktning til å kunne gjennomføre et målrettet og meningsfylt introduksjonsprogram for de flyktingene. Odda kommune har vedtatt å bosette. Det er blitt avsatt midler til fond (flyktingefondet) i flere år. Fondsmidlene er integreringstilskudd. Odda kommune har fått fra staten til bosettingsarbeid.

3.2 Kartlegging av bosatte flyktinger og individuell plan

Alle bosatte flyktinger blir kalt inn til inntakssamtale hos Voksenopplæringen. Flyktingene kan også være kartlagt før, i mottak eller hos UDI, og en bruker disse opplysningene i videre kartlegging. Kommunen gjør da en utfyllende kartlegging av tidligere kompetanse og erfaringer for å kunne legge best mulig til rette for et individuelt tilpasset introduksjonsprogram. Det er i de aller fleste tilfellene nødvendig å bruke tolk i kartleggingen.

Det er lovpålagt at alle deltakere i introduksjonsordningen skal ha individuell plan. Den skal bygge på gjennomført kartlegging.

3.2.1 Individuell plan

Etter § 6 i Introduksjonsloven skal det utarbeides en individuell plan for alle som deltar i introduksjonsprogrammet. Planen skal utformes på bakgrunn av kartlegging av opplæringsbehov og på bakgrunn av hvilke tiltak vedkommende kan nyttiggjøre seg. Planen må inneholde start og tidsfaser og de ulike tiltakene i programmet. Den skal utarbeides i samråd med deltakerne og tas opp til vurdering med jevne mellomrom og ved større endringer i vedkommendes livssituasjon. Den individuelle planen bør være utarbeidet senest tre måneder etter at deltakeren har startet i introduksjonsprogrammet.

Per 01.03.2017 har Odda kommune 46 introduksjonsdeltakere. Det er et stort arbeid å følge opp alle deltakerne i programmet og utarbeide og følge opp individuell plan. IMDi anbefaler at det maksimum er 20 introduksjonsdeltakere per programrådgiver. Odda har i dag (2017) en programrådgiver på 45 introdeltakere. Individuell plan er bare en av mange oppgaver lagt til stillingen.

Odda kommune har som nevnt et vidt spenn i utdanningsnivå hos introduksjonsdeltakerne. Det betyr at det individuelle introduksjonsprogrammet må tilpasses den enkeltes bakgrunn. Skal tiden i programmet være mest mulig effektiv med hensyn til å kvalifisere for jobb etterpå,

må aktiviteter og tiltak i introduksjonsprogrammet være best mulig tilpasset den enkeltes behov og bakgrunn.

3.2.2 Godkjenning av utdanning.

De av de bosatte flyktingene som har behov for godkjenning av sin utenlandske utdanning, kan få hjelp til å komme i gang med denne prosessen hos programrådgiver. Det kan erfaringsmessig ta lang tid å få godkjent sin utdanning, og for at dette ikke skal være et nytt hinder på vei ut i arbeidslivet er det viktig å starte denne prosessen så tidlig som mulig etter bosetting. Hovedskillet i godkjenningsordningene går mellom utenlandsk utdanning som er tatt ved universiteter og høyskoler, og utdanning som er tatt ved en yrkesfaglig skole eller videregående opplæring. Utdanning fra høyskole og universitet kan bli vurdert opp mot den norske gradsstrukturen (generell godkjenning). Fag og yrkesopplæring fra utlandet kan få en faglig vurdering og bli likestilt med norske fag og svennebrev. Det er NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga) som gir en generell godkjenning av utdanning fra høyskoler og universitet og som har ansvar for fag- og yrkesopplæring fra utlandet. I tillegg finnes det lovregulerte yrker som krever godkjenning i form av autorisasjon av f.eks. Helsedirektoratet.

For å få en rask overgang til arbeidsliv eller videre utdanning er det veldig viktig at prosessen med godkjenning av utdanning kommer raskt i gang. Denne prosessen bør derfor starte raskest mulig og senest tre måneder etter inntakssamtale ved Odda Voksenopplæring. De som trenger å få oversatt dokumenter til norsk eller engelsk må dekke utgiftene til dette selv.

3.2.3 Realkompetansevurdering

Realkompetanse er all kompetanse som er tilegnet gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring. Det vil si alle kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte. Definisjonen på realkompetanse bygger på erkjennelsen av at læring skjer i mange sammenhenger og på ulike arenaer, og innebærer at det er mulig å oppnå kompetanse som er likeverdig og på nivå med kompetanse oppnådd innenfor det formelle utdanningssystemet.

Når kommunen skal avgjøre hvilket opplæringstilbud den enkelte voksne skal ha, og hvordan dette skal tilpasses, er en kartlegging av den voksnes uttalte behov og hans eller hennes realkompetanse sentralt. Den voksne skal ha en opplæring i de fagene hun eller han mangler for å få vitnemål etter. Det må også vurderes om den voksne trenger opplæring i hele eller bare deler av et fag. Her er vurderingen av den voksnes realkompetanse viktig.

Realkompetansevurdering kan ha betydning for den voksnes opplæringstilbud ved at den brukes som sluttvurdering, men også ved at den brukes som et redskap for å avklare den voksnes behov for opplæring og plassering. Rett til å få realkompetansevurdering i grunnskolefag kom inn i Opplæringsloven i august 2009.

Personer over 25 år som har fullført norsk grunnskole, eller tilsvarende, og som ikke har fullført videregående opplæring, har rett på realkompetansevurdering og opplæring opp mot ønsket sluttkompetanse. Realkompetansevurderingen og eventuell opplæring er gratis for personer med slik rett. Fylkeskommunen er ansvarleg tilbyder.

Realkompetansevurdering er et omfattende og kostbart arbeid. Regionalt samarbeid om realkompetansevurdering på grunnskoleområdet etableres i Hardanger kompetanseregion i 2017.

3.2.4 Karriereveiledning

Det er en utfordring for mange nyankomne å orientere seg i utdanningssystemet vårt. Både med hensyn til godkjenning av medbrakt kompetanse og ønske eller behov for supplerende eller ny utdanning. Derfor må de få tilgang på god veiledning i forhold utdannings- og karrierevalg. Dette kan fremme rask kvalifisering for arbeid. Utdanningen den enkelte bringer med seg kan ha behov for tilleggsfag og oppgraderinger. Utdanningssystemet vårt er komplekst og det kan være store forskjeller mellom utdanningssystem mellom ulike land. Det kreves godt innsyn for å gi den beste veiledningen.

Det er nylig opprettet karriereveiledningssenter i alle fylker. Disse er opprettet for å ivareta behovet for veiledning hos grupper som ikke har tilgang på annen veiledning. Det kan også samarbeides regionalt om karriereveiledning for flyktninger da dette er et komplisert og arbeidskrevende felt som kan være vanskelig for den enkelte veileder i kommunen å holde seg oppdatert på. Odda kommune vil benytte seg av denne kompetansen og også arbeide for et regionalt samarbeid.

3.3 Flyktninger og arbeid i Odda

Tiltakene i denne planen har et overordnet mål: At deltakerne raskt skal komme ut i arbeid eller videre utdanning. Dette er også flyktningene sitt overordnede mål. Den norske velferdsmodellen er avhengig av høy sysselsetting, og arbeidsmarkedet er en viktig arena for integrering.

Det er en stor jobb å lære seg norsk bra nok til at du kan fungere godt i arbeidslivet i løpet av to år (introduksjonsprogrammet). Noen kan gå inn i det som regjeringen kaller "hurtigspor" (Meld. St. nr.16 2015-2016, regjeringen.no arbeidsgruppe 2016). Dette vil i første rekke gjelde de som har en utdanning og eller yrkeskompetanse fra før som det er behov for i lokalsamfunnet. Parallell norskopplæring og komplementerende fagundervisning kan f.eks gå inn som et løp i introprogrammet. Noen klarer å oppnå et bra nivå i norskopplæringen på kort tid. Når en deltaker er på A2 - B1 nivå kan de kommunisere relativt greit og forstår det aller meste som blir sagt. Andre flyktninger vil imidlertid ha behov for en mer grunnleggende kvalifisering og omstilling før de er klar for arbeidslivet. Helsemessige årsaker må tas hensyn til. Ingen lærer godt og fort dersom de har traumer eller problemer som må behandles.

Språk- og arbeidspraksis kan være et første steg inn i arbeidslivet. Hovedmålet med språkpraksis er å lære bedre språk. Arbeidsgiver har ingen forpliktelser til ansettelse, men vi har eksempler på at det har ført til midlertidige eller faste ansettelser. Enkelte arbeidssituasjoner krever et høyere presisjonsnivå på norsken. Skolen har en viktig oppgave i å arbeidsrette norskundervisningen. Mange kommer med utdanning og kompetanse og trenger tilrettelagt fagspråkundervisning. Noen har lite eller ingen utdanning fra før. Disse skal ha tilbud om grunnskoleundervisning og evt videregående skole. Odda kommune ønsker å fortsette satsingen på et godt samarbeid med Odda videregående Skule.

Det er vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet i dag dersom du ikke har en utdanning. Det eksisterer få jobber for ufaglærte. For å arbeide i mot at vi skal få et klassesdelt samfunn, er utdanning og kvalifisering av bosatte flyktninger svært viktig.

For å lykkes i dette arbeidet er en avhengig av at lokalsamfunnet, kommunen som arbeidsgiver og lokalt næringsliv stiller opp. Arbeidslivet må våge å åpne opp for flyktingene. Det er mange som er skeptiske til å ta inn flyktninger på arbeidsplassen sin. Mange flyktninger med høy kompetanse fra høyskole og universitet får ikke jobber innenfor kvalifikasjonene sine. Det er en generell overkvalifisering blant de flyktingene som får arbeid. Dette gjelder også i Odda. Vi har ved flere tilfeller sett at godt kvalifiserte flyktninger må flytte fra Odda fordi de ikke får arbeid. Vi har også flyktninger med yrkesutdannelse og lang arbeidserfaring fra håndverksyrker som strever med å få innpass i arbeidslivet i Odda.

Aktuelle tiltak for å øke sysselsettingsgraden blant flyktingene etter endt introduksjonsperiode kan være mer informasjon og oppsøkende virksomhet til det lokale næringsliv, vurdere lønnstilskudd til bedrifter i en overgangsperiode, tilbud om komplementerende utdanning. Norskurs på høyere nivå er viktig for de med høy utdanning. Arbeidsrettede kurs av ulike slag vil være aktuelt for de som ikke har medbrakt yrkeskompetanse eller tar kvalifisering gjennom videregående skole.

12 deltakere gikk ut av introduksjonsprogrammet i løpet av 2016 i Odda. Av disse er sju gått over i videre utdanning, to har fått arbeid, tre er på tiltak i regi av NAV. Det vil si at 66,6% av flyktingene gikk ut i arbeid eller videre utdanning. På landsbasis var 58% gått over i arbeid eller videre utdanning etter avsluttet introduksjonsordning (IMDi statistikk 2014).

4.0 TILTAKSPLANER 4.1 Tiltak bosetting og integrering

UTFORDRING	TILTAK	ANSVARLIG	SAMARBEID
Koordinere mottaks- og integreringsarbeidet for god samordning og målrettet arbeid	☐ Opprette et flyktningteam sammensatt av aktuelle tjenestene	Kommunalsjefer i de ulike tjenestene	Voksenoppl./ flyktningetjenesten
Bli bedre på boveiledning, oppfølging i bolig	☐ informasjons- og veiledningsarbeid	Bosettingsansvarlig	Flyktningetjenesten Boligeiere
Veilede og hjelpe flyktningene til å komme på boligmarkedet så raskt som mulig	☐ Benytte Husbankens økonomiske virkemidler som f.eks startlån og leie før eie	NAV	Bank
Skaffe og koordinere midler til renovering av kommunale boliger og bygging av nye	☐ Bruke midler fra flyktningefondet og husbankens økonomiske virkemidler til renovering	Bygg og eieendom	Voksenoppl./ flykt. tjenesten
Manglende barnehageplass kan føre til stopp eller utsatt oppstart utover lovpålagt frist	☐ Sikre tilgang på barnehageplasser	Adm. og politisk ledelse	
Større grad av deltakelse i kultur og samfunnsliv blant flyktninggruppa	☐ Informasjon og undervisning ☐ Opprette eget aktivitetsfond for arbeidet ☐ Kultur/samfunnsliv/politikk blir invitert til aktivt å informere på Voksenopplæringen/ i introduksjonsprogrammet ☐ Få inn utfordringen som egen delplan/handlingsplan i kulturplanen i den nye kommunen ☐ Aktive invitasjoner mot målgruppa ☐ Legge til rette for økt deltakelse i styrer og utvalg	Adm. og politisk ledelse Kultursektor Voksenopplæringen Flyktningtjenesten	Frivillige lag og organisasjoner
Gi godt helsetilbud til flyktninggruppa	☐ Kompetanseheving blant ansatte i helse- og omsorgstjenestene ☐ Aktiv bruk av tolk når nødvendig ☐ Undervisning i helserelaterte temaer og problemstillinger for målgruppa	Helsetjenesten	Flyktninghelseteam/ Voksenoppl./ Flyktningtjenesten.
Fange opp flyktninger med behov for traumebehandling	☐ Informasjon og dialog med gruppa ☐ Helsekartlegging inkl. psykisk helse kartl. av alle bosatte flyktninger ☐ Aktiv bruk av tolk når nødvendig ☐ Undervisning i helserelaterte temaer og problemstilling for målgruppa	Helsetjenesten Flyktninghelseteam	
Barnefattigdom	☐ Viktig å delta i arbeidet sammen med NAV som har hovedansvaret	NAV	
Barnevern	☐ Aktivt informasjonsarbeid fra barnevern til flyktninggruppa	Barnevernet	
Radikalisering	☐ Informasjon og forebygging ☐ Aktivt integreringsarbeid	Oppvekstsektor Voksenoppl./flykt.tj.	Videregående skole

4.2 Tiltak introduksjonsprogram, opplæring og kvalifisering.

UTFORDRING	TILTAK	ANSVARLIG	SAMARBEID
Tilby fulltids- og helårig introduksjonsprogram	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Informasjonskurs, kvalifiseringstiltak og aktiviteter etter plan/ årshjul ☐ Aktiv bruk av språk- og yrkespraksis ☐ Min. 25 timer norskopplæring i oppstartsfasen for alle som trenger det ☐ Bruke grunnskoleopplæring og videregående skole som en del av introduksjonsprogrammet for alle som ønsker og har rettigheter ☐ Videreutvikle samarbeid med Odda VGS med hensyn kombinasjonsløp og tilpasset undervisning ☐ Stillingsressurs programrådgiver skal være i tråd med IMDis anbefalinger 	Odda kommune ved Voksenopplæringen og flyktningtjenesten	<p>Kommunale avdelinger</p> <p>Lokalt næringsliv.</p> <p>Odda videregående skole</p> <p>Frivillig-sentralen</p> <p>Ullensvang herad</p> <p>Frivillige lag og org.</p>
Økt utbytte av introduksjonsprogrammet	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Øke ressurstilgangen fra statlige integreringsmidler/ flyktningsfondet for å sikre helårig og fulltids program i tråd med lovverket. ☐ Mer bruk av arbeidsrettede kurs ☐ Mer aktiv bruk av kommunen, næringsliv og samfunnsliv som arena for opplæring i norsk, samfunns- og arbeidslivkunnskap 	Odda kommune Voksenopplær./ flyktningtj.	
Alle introdeltakere skal ha en individuelt tilpasset plan for introduksjonsprogrammet	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Prioritere arbeidet med ind. plan de første 3 mnd etter bosetting 	Voksenopplæringen	
Sikre god kartlegging og rådgiving av bosatte flyktninger	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Inntaks- og kartleggingsamtale for alle bosatte flyktninger innen 3 mnd ☐ Bruke tolk i alle samtaler der dette er nødvendig ☐ Sørge for at alle nødvendige opplysninger blir registrert i felles datasystem 	Voksenopplæringen Flyktningtjenesten	<p>Karriere-veiled.sentre</p> <p>Godkjenningsorgan</p>
Raskere og mer effektiv språkopplæring	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Alle deltakere skal ha individuelt tilpasset opplæring ☐ Norskopplæringen skal knyttes tett til deltakernes yrke og bakgrunn ☐ Prøve ut bruk av tospråklige lærere i undervisningen ☐ Aktiv bruke deltakernes tilbakemeldinger på læringsutbytte ☐ Vurdere særlig tilpassede metoder for de med liten skolegang fra før ☐ Put nye metoder og tilrettelegginger som f.eks. "hurtigspor" ☐ Kompetanseheving blant lærere i voksenopplæringen 	Voksenopplæringen	Lokalt næringsliv og arb.plasser

UTFORDRING	TILTAK	ANSVAR	SAMARBEID
Deltakere må kjenne til kravene som stilles for å få oppholdstillatelse og statsborgerskap.	☐ Informere aktivt om norskopplæring og samfunnskunnskap og hva som må være på plass ved søknad om permanent opphold og statsborgerskap	Voksenopplæringen Flyktningtjenesten	
Legge til rette for/gjennomføre realkompetansevurdering i grunnskolefag for alle som har behov for dette	☐ Videreutvikle regionalt samarbeid om realkompetansevurdering ☐ Informere og forberede aktuelle deltakere med hensyn til slik vurdering	Kommunal oppvekstsektor	
Bedre bruk av bosatte flyktningers medbrakte kompetanse	☐ Tidlig kartlegging ☐ Hjelp i prosessen med godkjenning av utdanning ☐ Opprette kontakt med karriereveiledningssentre for de som har behov for det ☐ Forplikte kommunale enheter til å ta imot personer på språk- og arbeidspraksis ☐ Hjelp til med kontakt med arbeidsliv for de som har relevant medbrakt kompetanse ☐ Informasjon mot lokalt næringsliv	Voksenopplæringen Alle kommunale enheter	
Deltakerne må gjennomføre 50 timers samfunnskunnskapskurs tidligst mulig i introduksjonsprogrammet	☐ Målsetting om at alle deltaker skal ha gjennomført 50 timers samfunnsfagkurs i løpet av første halvår i programmet ☐ Samarbeide med nabokommuner om gjennomføring av kurs ☐ Legge til rette for at vi kan øke bruken av videooverførte samfunnsfagkurs. ☐ Utdanne aktuelle deltakere bosatt i kommunen til å kunne gjennomføre kursvirksomhet i kommunen	Voksenopplæringen Voksenopplæringen IKT-avdeling	Nabo kommuner
Skaffe nok og relevante språk- og arbeidspraksisplasser	☐ Opprette og vedlikeholde godt kontaktnett med lokalt næringsliv ☐ Inngå avtaler om faste praksisplasser hos bedrifter ☐ Vurdere mentortilskudd til bedrifter som tar inn deltakere i praksis ☐ Alle kommunale avdelinger får ansvar for å legge til rette for et visst antall språk og arbeidspraksisplasser ☐ Bruke lokale lag og organisasjoner som praksisplass	Alle kommunale avdelinger ved virksomhetsleder avdelingsleder Voksenopplæringen Voksenopplæringen	Lokalt næringsliv Lokale lag og organisasjoner
Kvalitetssikre gjennomføring av språk og kunnskapstester.	☐ Utarbeide lokale forskrifter og rutiner for å sikre korrekt gjennomføring av prøvene. ☐ Styrke det eksisterende regionale samarbeidet på dette området.	Voksenopplæringen	

Utfordring	Tiltak	Ansvar	Samarbeid
Introduksjonsdeltakerne skal ut i et arbeidsliv som i raskt tempo digitaliseres og automatiseres.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Arbeide målrettet med digitale ferdigheter og forståelse for teknologisk samfunnsutvikling. ☐ Satse på smart læring og 1:1 for introduksjonsdeltakerne. 	Voksenopplæringen	
<p>Øke sysselsettingsgraden blant bosatte flyktninger etter endt introduksjonsprogram.</p> <p>Mål at minst 70% av introduksjonsdeltakerne går ut i arbeid eller utdanning etter endt program</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Tidlig kontakt med lokalt arbeidsliv for de som har yrkeskompetanse ☐ Komplementerende kurs for kompetanseheving ☐ Fokus på arbeidsretta norskundervisning ☐ Arbeidsrettede kurs for de uten utdanning ☐ Langsiktig strategi - legge til rette for yrkesutdanning ☐ Vurdere lønnstilskudd 	<p>Odda kommune som arbeidsgiver</p> <p>Voksenopplæringen</p> <p>NAV</p>	<p>Lokalt næringsliv</p> <p>Videregående skole</p>

Litteratur:

Fløtten, Tone (red.) (2009). Barnefattigdom. Gyldendal akademisk

Helsedirektoratet, *Veileder for helsetjenestetilbudet for asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente*, helsedirektoratet, publisert 16.10.2015
<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/asylsokere-flyktninger-og-familiegjenforente>

Hylland Eriksen, T., Sajjad. T.A. (2006).. *Kulturforskjeller i praksis*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Faktaark for integreringen i Odda kommune. Hentet fra:
<https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K1228/fakta#>

Introduksjonsloven. (2003). *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere* (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04->

Kompetanse Norge, *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*
https://www.kompetansenorge.no/contentassets/f6594d5dde814b7bb5e9d2f4564ac134/laereplan_norsk_samfunnskunnskap_bm_web.pdf

Larsen, Hege og Sissel Seim (red.) (2011). Barnefattigdom i et rikt land. Kunnskapsoppsummering om fattigdom og eksklusjon blant barn i Norge. HiO-rapport 2011 nr. 10

Meld. St. nr 16 (2015-2016) (2016) *Fra utenforskap til ny sjanse. Samordnet innsats for voksnes læring*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/daaabc96b3c44c4bbce21a1ee9d3c206/no/pdfs/stm201520160016000dddpdfs.pdf>

Meld. St. nr 30 (2015-2016) (2016) *Fra mottak til arbeidsliv - en effektiv integreringspolitikk* Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6676aece374348ee805e9fc5f60b6158/no/pdfs/stm201520160030000dddpdfs.pdf>

NOU 2017:2 *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/no/pdfs/nou201720170002000dddpdfs.pdf>

Odda kommune, *Kommuneplan - samfunnsdel 2013 - 2025*, vedtatt 06.02.2013. Hentet fra
<https://www.oddakommune.no/Handlers/fh.ashx?MId1=1082&Filld=2097>

Odda kommune, *Økonomiplan 2016 - 2019*. vedtatt 17.12.2015. Hentet fra
<https://www.oddakommune.no/Handlers/fh.ashx?MId1=1011&Filld=2299>

Odda kommune, *Boligsosial handlingsplan for Odda kommune 2012 – 2014 – RETT HJEM*

Paulsen V., Thorshaug K., og Berg B., (2014) *Møter mellom innvandrere og barnevernet*. Samfunnsforskning NTNU. Hentet fra:
<https://samforsk.no/Publikasjoner/Kunnskapsstatus%20barnevern%20og%20innvandring.pdf>

Regjeringen.no (2017). *Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017- 2021*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3c84148f2f394539a3eefdfa27f7524d/nasjonal-strategi-kompetanse-nett.pdf>

Regjeringen.no (2016). *Flyktninger og arbeid*. Rapport fra arbeidsgruppe med Arbeids- og adm dep., LO, KS, YS, Virke, Spekter, Unio, NHO, Akademikerne. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/flyktninger-og-arbeid/id2502292/>

Regjeringen.no (2014). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme* (2014) Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme/id762413/>

St.melding nr. 23, *Om boligpolitikken (2003-2004)* Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/8961045559354fa5ac91f93b8f3b3c3b/no/pdfs/stm200320040023000dddpdfs.pdf>

Ulfrstad, L. M. (2011) *Velferd og bolig, om boligsosialt (sam-)arbeid*, Oslo: Kommuneforlaget.

